

*Raumnes Historielags
nattvandring 14/6 2003*

Folberg

Vi skal i natt gå i et område som stort sett tilhører den gamle gården Folberg. Gården ble ryddet i eldre jernalder og omfattet et mye større område en det vi forbinner med gården i dag.

Gården var adelig setegard i gammalnorsk tid og i første halvdel av dansketida.

Fra Olaf Rygh, Norske Gaardnavn:

Folbergar. Denne og den foregaaende Gaard ligge hver paa sin Side af en lidt større Elv, der nu efter den Sø, hvorfra den kommer, kaldes Farsjøaaen. Det bliver derved sandsynligt, om det end ikke kan regnes for sikkert, at 1ste Led i de to Navne indeholder et gammelt Navn paa Elven. Flere Navne, der kunne henføres til Elv eller Vand, kunne være af samme Stamme, som det oftere forekommende Fyljubveit

Dataene er fra Diplomatarium Norvegicum

11 Aug. 1327 Oslo.

Thorald Brandssön (Lagmand), Guttorm Hafthoressön og Erlend Kusse vidne, at Joron, som var gift med Aslak paa Folberg, vedgik at hun brugte 6 Öresbol i Skjeldungeberg i Hofvin Sogn (Furnes) paa Hedemarken, tilhörende hendes Stivdatter Asbjörg.

15 Septbr. 1337 Droggenes.

Ollum monnum þæim sæm þettæ bref sea æder h/oe/yræ sændæ Andres a Huamme ok Finkiæl a Folbærghum q. g. ok sinæ. yder gerom mit kunnict at mit varom hia j lofteno a Drauggunese a manadaghen nestæ æftir Mariumesso sidare a xix are rikis okars virduleghs herræ Magnusar med guðs miskun Noreghs Suicæ ok Gota konongs osv.

Da folketallet på 1800 tallet økte, ble også skogen etter hvert tatt i bruk. I folketellingen fra 1801 kan vi telle 50 personer som hadde Folberg eller Folbergeie som adresse.

I 1800 kjøpte Halvor Aslaksen Brustad Folberg Skog.

Folberg 1801

Førenamn	Etternamn	Hushaldstatus	Alder	Sivilstand	
3958	Lars	Arnesen	Huusbonde	27	I første ægteskab
3959	Maren	Oldstr	Hans kone	24	I første ægteskab
3960	Arne	Larsen	Mandens fader	60	I første ægteskab
3961	Maren	Mechelsdtr	Hans kone	63	I første ægteskab
3962	Maren	Larsdtr	Huusbondens datter	3	
3963	Arne	Brynildsen	Tienestefolk	50	Ugift
3964	Maren	Oldstr	Tienestefolk	20	
3965	Johanne	Johansdtr	Tienestefolk	50	Enke efter 1ste ægteskab
3966	Lars	Erichsen	Logerende	24	Ugift
3967	Christen	Grimsen	Huusbonde	28	Ugift
3968	Lars	Olsen	Tienestefolk	16	
3969	Maren	Oldstr	Tienestefolk	17	
3970	Karen	Larsdtr	Tienestefolk	18	
3971	Lars	Nilsen	Mand	66	I første ægteskab
3972	Karen	Tharalsdtr	Hans hustrue	55	I første ægteskab
3973	Dorthe	Larsdtr	Deres datter	24	Ugift
3974	Anders	Olsen	Tiener	12	
3975	Gunder	Hansen	Mand	52	I første ægteskab
3976	Marte	Amundsdtr	Hans kone	40	I første ægteskab
3977	Amund	Gundersen	Deres søn	15	Ugift
3978	Erich	Brynildsen	Mand	53	I første ægteskab
3979	Johanne	Larsdtr	Hans kone	53	I første ægteskab
3980	Inger	Erichsdtr	Deres børn	18	Ugift
3981	Gulbrand	Erichsen	Deres børn	15	
3982	Anders	Erichsen	Deres børn	12	
3983	Christen	Andersen	Mand	53	Hans 2det og hendes 1te ægteskab
3984	Karen	Johannesdtr	Hans kone	40	Hans 2det og hendes 1te ægteskab
3985	Jens	Olsen	Mand	23	Hans 1te og hendes 2det ægteskab
3986	Goro	Hansdtr	Hans kone	33	Hans 1te og hendes 2det ægteskab

3987	Hans	Olsen	Hendes søn af 1 ægteskab	12	
3988	Erich	Jørgensen	Mand	50	I første ægteskab
3989	Anne	Thordsdtr	Hans kone	45	I første ægteskab
3990	Jørgen	Erichsen	Deres børn	13	
3991	Anne	Erichsdtr	Deres børn	10	
3992	Ole	Erichsen	Deres børn	6	
3993	Karen	Erichsdtr	Deres børn	1	
3994	Erich	Erichsen	Mand	44	I første ægteskab
3995	Karen	Hansdtr	Hans kone	43	I første ægteskab
3996	Maren	Erichsdtr	Deres børn	11	
3997	Hans	Erichsen	Deres børn	6	
3998	Anne	Erichsdtr	Deres børn	4	
3999	Aase	Erichsdtr	Deres børn	1	
4000	Hans	Haagensen	Konens fader	84	Hans 2det og hendes 1 ægtesk.
4001	Anne	Amundsdr	Hans kone	77	Hans 2det og hendes 1 ægtesk.
4002	Ole	Andersen	Mand	55	I første ægteskab
4003	Ragnild	Erichsdtr	Hans kone	56	I første ægteskab
4004	Maren	Oldtr	Deres datter	15	Ugift
4005	Maren	Erichsdtr	Inderste	50	Besv. 3 gange
4006	Ole	Hansen	Hendes uægte søn	11	
4007	Ragnild	Larsdtr	Hendes uægte datter	6	

Så "litt om sloa" (*Anguis fragilis*)

Ormsloa, eller "slåa" som dei sa, skal væra i slekt med ormen. Men ho er så mye fārlegare. Ho er på lag eit kvart lang og har eit hovud i kvar ende. Etter ryggranda har ho ei gyllen stripe på kvar side. Da vår herre skapte ho, gjorde han så ho var blind om dagen.

Kilde: Fjellstad, Lars M. / I grendom (NFL98 Eidskog)

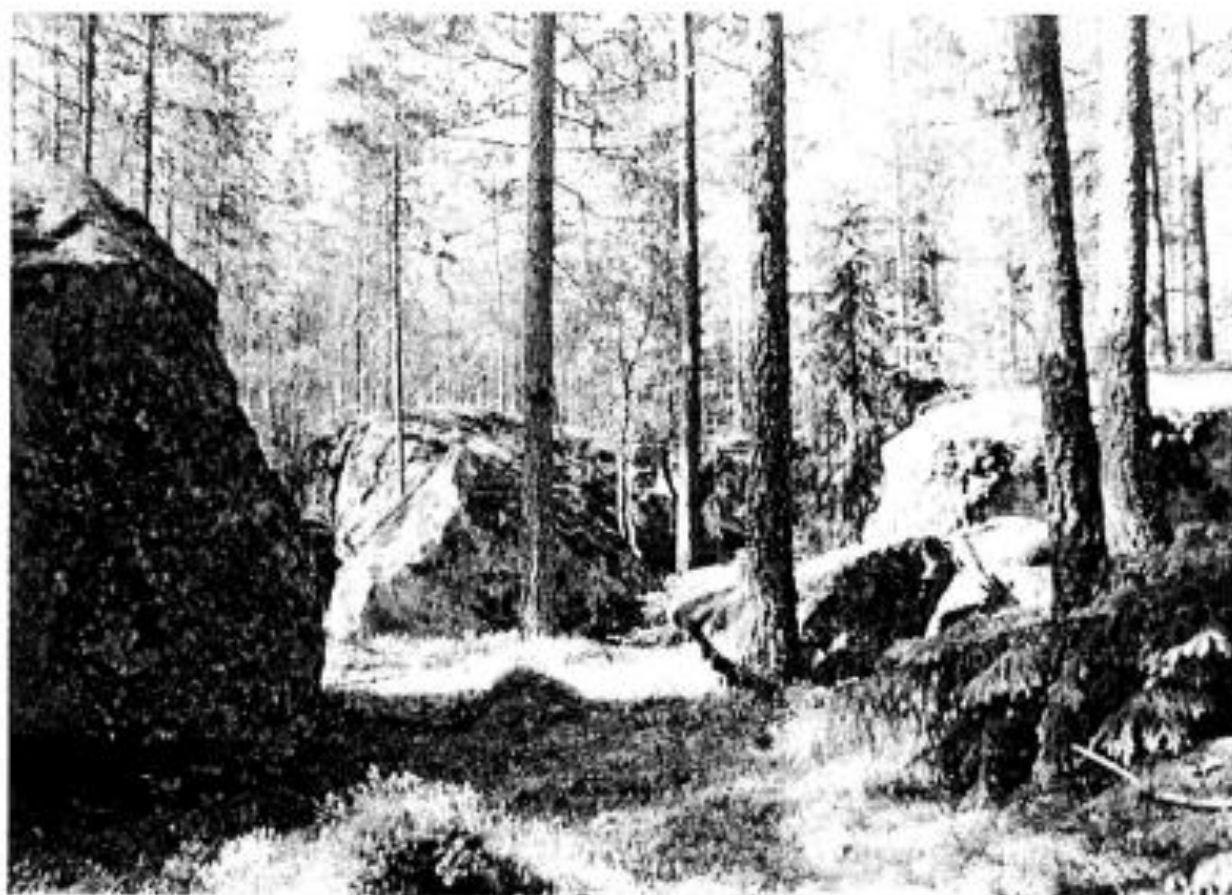
Kjæringa som vart stikkin ta ei slo.

Fra Anna Monrads historier.

De var en gong ei kjæring som skulle gaa tel man sin me meddagsmat. Han hølt paa aa høg ve opi skauen. Da'a kom dit sette hu seg ner paa ei tue faar aa vente tel'n var ferdi. Me de samma hu sette seg vart'a stikkin ti bak-ein ta ei slo.

Man hennes greip kniven sin aa fek op klæa paa'a aa skar stykje ut. De var saa jifti at de vart kølane svart me de samma aa hoppe aa sprat bort etter bakken lenge etter de var utskøri, men kjæringa vart go at.

Kongsgården

Et av naturens merkelige påfunn. Store steiner ført hit med isen og etterlatt her for ca 10.000 år siden. Hvem som har gitt stedet navnet "Kongsgården" kjenner vi ikke, men navnet er treffende for en føler seg litt ydmyk og liten når en ser seg om i området. Isbreer i bevegelse plukker opp materiale som senere blir avsatt igjen. I denne prosessen blir materialet oppknust. Vi finner alle kornstørelser fra store blokker som her og til leire.

Mørkholtet

*Stein som møysommelig er plukket og lagt på fjellgrunn.
Her skulle ikke noe dyrkbar jord brukes til lagring av stein.
Legg merke til at de største steinene ligger i bunnen.*

Mørkholtet er blitt et kjent navn, men opprinnelsen til plassen kjenner vi ikke. Går vi litt utenom tunet finner vi spor etter møysommelig arbeid som må ha pågått over mange år. En tid var det to husmenn på plassen. Engebret Kristensen og antagelig hans svigersønn Ole Gulbrandsen. Begge disse var husmenn her ved folketellingene i 1865 og 1875. Ingolf Jakobsen fra Nilsstua kom hit i 1920. Bygdeboka forteller at plassen var på 15 mål innmark. Nå er skogen på tur til å ta plassen tilbake. Ei bygd som Nes burde ha muligheter til å sette istand og ta vare på en plass som denne. Naturen er på god tur til å ta vår historie tilbake.

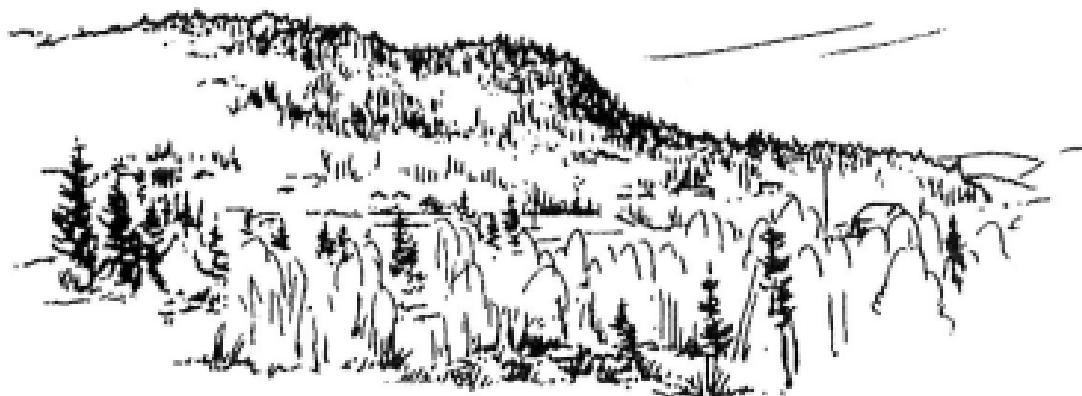
Et sagn

Eivind Glestein bodde på Glestein på sørskogen. Han fridde til ei jente på Hunstad som hette Lisbet. Hun var der på legd, men var ellers fra Mørkholtet. Eivind kom en kveld og spurte om hun ville gifte seg med ham. Hun svarte: "Ja når je blir vaksin så" Noen år seinere kom han igjen og gifte seg gjorde de. Da de kjørte til Glestein kjørte de ikke over brua ved Brutangen, men rett over åa. Lisbet spurte hvorfor. "Jo" sa Eivind "Det ligger en hesteko på brua" Eivind ble ihjel slått av lynet i klokkekassa på Folvell. En av Eivinds brødre ville gifte seg med Lisbet, men det ville hun ikke. Hun ble siden rar og gikk under navnet Tusselisbet og døde som legdskone. En av Eivinds andre brødre bodde i Røsåsen. Han var en myndig herre og gikk under navnet Røsåskongen.

Anna Monrad har også skrevet ned dette sagnet som et eventyr, men det er en annen historie.

Storbråtan

Dette er et sted som vi ikke kjenner historien til. Det er slåtte enger, men vi vet ikke hvem som har brukt stedet. Kanskje noen av dere kjenner historien ?

Brustadsaga

Den 27. november 1843 giftet Anders Andersen Schøyen og Marthe Olsdatter Trangsrud seg. Han var 28 år og hun var 22 år.

De fikk barna: Ole Andreas i 1844, Ellen i 1846 og Julianna i 1848.

Den 7. januar 1849 døde husmannskonen Marthe Olsdatter *"af tæring"*

For familien var dette en tragedie. Anders alene med tre barn. Den elste var fem år og den yngste var åtte måneder.

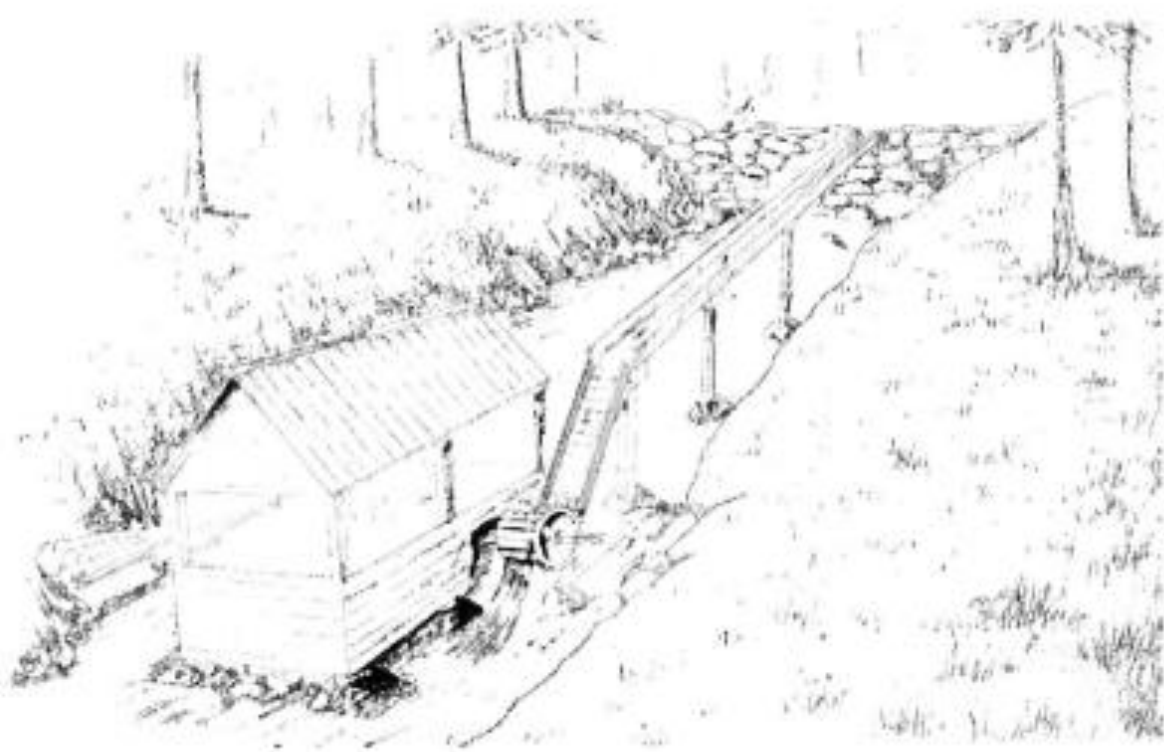
Den 10. januar 1852 gifter enkemannen Anders Andersen Trangsrud seg med Karen Pedersdatter Finnholteie. Han var 37 år og hun var 27 år gammel.

De fikk barna: Andrea i 1858, Jens i 1861, Maria i 1864, Anders i 1867 og Carl i 1870.

Det sies at Anders fikk kr. 50,- for å bygge dammen her i Brustadsaga.

Anders Brustadsagas kjøleskap.

Kan saga ha sett slik ut ? Denne saga ble bygget i en tid hvor det skjedde store forandringer i sagbruket. Hvis dette var en gammeldags oppgangssag lå dagsproduksjonen på tre til fire stokker. Hver stokk ga seks til sju bord. Rundt 1850 kom sagblad av valset stål til bruk i oppgangssagene. De var tynnere og gikk lettere gjennom veden. Ble ofte kalt silkesager. På 1840 tallet kom de første sirkelsager som også ble drevet av vasshjul.

Et sagn

Halvor Rallerud som var en snill og omgjengelig kar, var mye utsatt for tussen. Ei natt han var ved Bjønndalstjernet og fisket la han seg til å sove. Det skulle han ikke ha gjort for straks han sovnet var tussen der og beit ham i stortåa. Men Halvor bare snudde seg og sa "*Håffer jorde du nå dætta da gutten min*"

Ved "tussebitt" hovnet den sjuke opp over hele kroppen og fikk små arr som etter bitt. Ble kurrert ved å lese det bort.

Brustadbråtan

Vi er ikke en gang sikre på om navnet er riktig, men stedet viser at det har vært arbeidet både hardt og målbevist over tid. Et av steingjerdene er 37 meter langt 0,8 til 1 meter høgt og ca 1,8 m bredt. Noen ganger ønsker en å kunne gå tilbake i tid for å møte menneskene som gjorde slike ting. Her må vi nok bare la fantasien arbeide. Kan det ha vært Anders i Brustadsaga som brukte dette området ?

Nilsstua/Åsen

Nils Thoresen og Kari Israelsdatter var etter sigende de første her. Det samme sies det om dem og Øvre Langvasslia. Det må nok ha tatt noe tid og ryddet disse plassene. Mengden med stein som er flyttet tyder på det. Vi må vel anta at navnet Nilsstua er etter Nils Thoresen eller Nils Buse som han også ble kalt. Noe bilde finnes det ikke av disse folkene, men det er jo lov å fantasere litt.

Pepperviksaga

Lokomobil drevet sag. Bildet er fra 1920 årene. Navnet er sikkert en forenkling av å pipe eller fløyte som de gjorde med fløyta på dampmaskinen når de skulle starte eller når det var tid for å spise. Det er 20 personer og en hest på bildete og må ha vært en stor bedrift den gang saga var i drift. Kjenner noen de som jobbet her? Eller faktaene om saga ?

Gamleskolen

I 1936 ble den gamle Trangsrudskolen revet. Tømmeret herfra ble brukt til bolighus i Nilsstua og Sagstuberget. De hadde både 60 m løpebane og hoppegrop her. Det var også hoppbakke like ved.

Av lærere har jeg funnet Anders Throndsen Helland som hadde bodsted på Trangsrud skole 1865 til 66. Han var ansatt som kretsskolelærer ved Mangelfjeldet. Så har vi selvfølgelig Anders Mikkelsen Snorheim født i Valdres i 1841. Han var i Trangsrud fra 1874 til 1916. En Sørheim er nevnt som lærer ved Trangsrud i 1877. Jon Wenås fra 1916. Neri Haugaa begynte ved Trangsrud skole i 1933.

Folbergsetera

Fra gammelt av har plassen vært benyttet til seterdrift for Folberg-gårdene. Den første kjente fastboende her var trolig Kristoffer Sørensen fra Linnes i Seterstøa. Lars Gulbrandsen fra Nilsstua bodde også her. Fostersønnen Karl Alfred Nilsen tok over stedet i 1911. Sønnen Gothard Nilsen kjøpte Folbergsetra i 1942. Det var også en plass kalt Nedre Folbergsetra som lå helt nede ved sjøkanten. Nå er nesten alle spor etter dette stedet borte.

Låven i Folbergsetra.

Enda et sagn

Da'n Kristoffer fløtte til Folbergsetera fra Almåsen, fulgte nissen med. En kveld skulle'n telbarsat dit og overnatte. Hu Anne, kona hass var ventenes, men de tenkte at det skulle vel ikke gå så fort. Etter at'n Kristoffer hadde lagt seg i Almåsen hørte han en stemme som ropte. "*Kristoffer, gå himmat*" Dette gjentok seg tre ganger. Da skynte'n Kristoffer seg tilbake til Folbergsetera og da'n kom dit hadde hu Anne født en gutt. "*Nissen hadde vøri i Ælmåsen å sagtifrå*".